

POLITICI ȘI INSTRUMENTE DE ATRAGERE A INVESTIȚIILOR STRĂINE DIRECTE. STUDIU DE CAZ PRIVIND ATRAGEREA INVESTIȚIILOR STRĂINE ÎN JUDEȚUL CLUJ

Gabriela-Laura DEMIAN

Policies and Instruments to Attract Foreign Direct Investments. Study Case Regarding the Foreign Investments in Cluj County

Abstract

This article focuses on policies and instruments for attracting foreign direct investments. Currently there is a strong global competition to attract foreign capital due to the important role of foreign direct investments to achieve economic growth. Foreign investments are also important for the development of any country and its functioning on market principles and in the modernization of national economies, especially those in transition, because they bring advanced technologies and know-how, modern equipment, new standards of quality, by switching to a higher type of growth.

The main purpose of this article was to identify the measures taken by the local government to attract foreign investment in Cluj County and the possible measure that can be taken in order to attract new foreign investors. The research has established the tools used by the local government in attracting foreign investors and their usefulness, concluding that Cluj is successful in attracting investors, because it has a number of competitive advantages over other locations. Also, the research identified possible ways in which local government should act in the future in order to attract investors and to maintain those already present in Cluj County economy.

Keywords: foreign investments, foreign investors, attracting investors, Cluj County, Romania.

Gabriela-Laura DEMIAN

Masterand,

Departamentul de Administrație și Management Public,
Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

Tel.: 0040-740-783.666

E-mail: demian.gabriela.laura@gmail.com

*Revista Transilvană
de Științe Administrative*
1 (36)/2015, pp. 17-34

1. Introducere

Scopul acestui articol este de a identifica politicile și instrumentele utilizate de către instituțiile publice pentru a atrage investiții străine. Studiul de caz realizat a avut în vedere ambele perspective, atât cea a administrației publice, cât și cea a investitorilor străini în speranța identificării unor măsuri utile a fi întreprinse în viitor de către administrația publică în vederea creșterii gradului de absorbție a capitalului străin. Pentru o vedere cât mai amplă asupra implicațiilor pe care investițiile străine le au, în cadrul acestui articol au fost identificați factorii care îi motivează pe investitori să își plaseze investiția într-o anumită locație și efectele pe care investițiile străine le au asupra acesteia.

Investițiile străine sunt definite în literatura de specialitate ca reprezentând acea componentă a fluxurilor internaționale care reflectă scopul unei entități rezidente într-o țară (investitorul direct), de a obține un interes, pe termen scurt sau lung, într-o companie rezidentă în altă țară (investiția directă). Investiția internațională poate fi definită prin faptul că presupune existența a cel puțin doi agenți economici, agentul economic emitent și agentul economic receptor, aceștia fiind situați în spații naționale diferite. În funcție de modalitatea de exercitare a controlului asupra investiției de către investitor se disting două categorii de investiții internaționale, și anume investițiile străine directe (ISD) și investițiile străine de portofoliu (ISP). Investiția străină directă, spre deosebire de investiția străină de portofoliu, presupune transferarea de către agentul emitent a controlului și deciziei asupra activității receptorului (Bakos *et al.*, 2010).

Interesul investitorului străin, în cazul investițiilor străine directe se manifestă pe termen lung, adică presupune stabilirea unei relații pe termen lung între investitor și investiția directă, precum și participarea acestuia la conducerea companiei respective. În relația de investiție directă este inclusă atât tranzacția inițială, cât și tranzacțiile ulterioare care au loc între acestea și întreprinderile afiliate, încorporate sau neîncorporate. Investiția străină directă poate fi realizată de către persoane fizice sau de către persoane juridice (Bonciu, 2009, p. 18).

Potrivit sensului aflat în manualul de bilanț de plăți a FMI, principalul criteriu prin care se poate identifica o investiție directă este influența relevantă pe care o are investitorul în administrarea investiției directe. Investitorul direct beneficiază de anumite drepturi, conferite de deținerea puterii de vot, acestea fiind diferite de cele ale investitorului de portofoliu, care nu are posibilitatea de a participa direct la administrarea companiei. Întreprinderea în care s-a materializat investiția directă este o întreprindere în care investitorul străin deține 10% sau mai mult din acțiunile obișnuite sau din puterea de vot, astfel încât să aibă efectiv un cuvânt de spus în conducerea firmei (Bonciu, 2009, pp. 17-18).

Investițiile străine directe reprezintă o parte integrantă a unui sistem economic internațional deschis și un catalizator major al dezvoltării (OECD, 2002, p. 3). Importanța și efectele benefice ale acestora au atras atenția statelor, determinând o competiție acerbă la nivel mondial pentru atragerea capitalurilor mobile. O adevărată provocare pentru țările gazdă este reprezentată de asigurarea unui mediu transparent, stabil și

predictibil prin politicile publice adoptate în domeniul investițiilor și prin asigurarea resursei umane și instituționale de implementare a acestora (Bonciu, 2009, p. 5).

Investițiile străine directe sunt orientate în special spre țările dezvoltate, riscul de a investi în aceste țări nefiind la fel de mare ca în țările aflate în curs de dezvoltare, totodată interesul țărilor în curs de dezvoltare pentru acest tip de investiții este deosebit, datorită faptului că aceste țări au nevoie de intrări de capital străin, de experiență managerială modernă, de know-how și acces la piețe de desfacere.

2. Politici de atragere a investițiilor străine directe

Investițiile străine directe au început să fie folosite la nivel global cu scopul de a atinge anumite obiective naționale de politică economică, acest lucru poate fi realizat în diferite moduri.

Se poate vorbi despre un nivel pasiv, adică pur și simplu se permite investitorului, prin lege, să realizeze anumite activități cu scop economic pe teritoriul unui anumit stat. De obicei, modul de reglementare juridică depinde de nivelul de dezvoltare în care se află țara respectivă, astfel vom regăsi acordarea dreptului de a investi a investitorului străin prin lege cu precădere în țările aflate în curs de dezvoltare, în țările dezvoltate nu se regăsesc prevederi specifice investițiilor străine. De asemenea, un aspect important de menționat este faptul că țările partenere ale Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare, precum și în cazul Uniunii Europene, dreptul de a efectua investiții străine este inclus în libertatea de circulație a capitalului.

Nivelul activ se referă la utilizarea anumitor metode care pot atrage sau orienta investițiile străine, acestea având oarecum o influență în a determina un investitor să aleagă în favoarea unei anumite țări.

Investițiile străine directe sunt un mijloc de realizare a unor scopuri, acest lucru reprezintă în fapt politica sau strategia economică a statului respectiv. Astfel, politica economică stabilește cu prioritate rezolvarea anumitor probleme, de exemplu, atunci când o problemă este insuficiența locurilor de muncă, se urmărește ca prin investiția străină să se creeze noi locuri de muncă. Modul în care vor fi folosite diferite pârghii economice pentru a îndrepta investițiile spre atingerea obiectivelor depinde în cea mai mare măsură de nivelul de implicare al guvernului în stabilirea acestora pentru fiecare perioadă (Bonciu, 2009, p. 98).

O politică în domeniul investițiilor străine conține un set de trei elemente. Primul set de elemente are în vedere strategia de atragere a investițiilor străine directe, parte care stabilește ce se dorește prin atragerea investițiilor străine directe și, nu în ultimul rând, care este rolul acestora în economia statului. Al doilea set de elemente înglobează cadrul legislativ și instituțional privind investițiile străine directe, acestea stabilesc sub ce condiții își desfășoară activitatea investitorul străin, care sunt instituțiile cu care acesta intră în contact și care este entitatea îndreptățită să pună în aplicare politica privind investițiile străine directe. Ultimul set de elemente care influențează investițiile străine directe sunt pârghiile economice (facilități și/sau restricții), adică prin ce se sprijină, cum se influențează sau se ghidează fluxurile aferente investițiilor străine directe către ceea ce s-a stabilit în politica economică a statului în cauză (Bonciu, 2001, pp. 102-103).

Pornind de la cele trei seturi de elemente se poate realiza o clasificare a politicilor privind investițiile străine directe:

- politici minimale – acestea se referă la nivelul pasiv, adică la oferirea posibilității unui investitor de a întreprinde anumite activități cu caracter economic într-o anumită țară;
- politici de promovare a investițiilor străine directe – acest tip de politici se referă la activități de marketing realizate de către o țară pentru a fi cunoscută ca locație a proiectelor de investiție;
- politici de atragere a investițiilor străine directe – aceste politici conțin pe lângă partea de promovare și o parte de negociere activă, adică partea de stimulente pentru determinarea investitorului să își stabilească locația în respectiva țară;
- politici de menținere a investitorilor străini – odată prezenți în economie aceștia trebuie menținuți, acest lucru se poate realiza prin măsuri active, cum ar fi serviciile post-investiție, și prin intermediul personalului specializat;
- politici mixte – sunt cele care cuprind într-o măsură diferită politicile de mai sus (Bințișan, 2005, p. 161).

3. Instrumente de atragere a investițiilor străine directe

Michael Howlett definește instrumentele de politică publică ca fiind o serie de tehnici specifice utilizate de guvernământ ca o modalitate de a transfera anumite resurse cu scopul încurajării unor actori în realizarea anumitor activități dorite de către guvernământ (Howlett, 2011, p. 101). Weimer și Vining definesc instrumentele drept politici generice, adică tipuri variate de acțiuni prin care factorii de decizie din structurile guvernamentale se adresează problemelor de politici publice (Weimer și Vining, 1989, p. 196). Cu cât instrumentele cunoscute sunt mai numeroase, cu atât mai mare este șansa actorilor guvernamentali de a rezolva o problemă. Totodată, cu cât analistul s-a confruntat de-a lungul timpului cu mai multe probleme de acest tip, cu atât acesta este mai capabil să găsească instrumentul potrivit pentru rezolvarea problemei. Instrumentele de politică publică sunt diferite, acestea pot avea un grad diferit de eficiență, echitate, legitimitate și suport politic, ceea ce influențează gradul în care ele pot fi aplicate în diferite situații (Balogh, 2014, p. 47).

3.1. Instrumente de politici publice utilizate de către administrația publică locală

Dezvoltarea locală este necesară, iar pentru ca aceasta să se poată realiza este nevoie de o adaptare rapidă la schimbările ce au loc la nivel global. În contextul noului mediu economic există o necesitate acută de adoptare a unor politici pentru construirea unor regiuni și orașe dinamice, flexibile. În acest sens trebuie să se realizeze o tranziție de la economiile locale închise, la un nou sistem global deschis, iar pentru realizarea acestui lucru este important să gândești global și să acționezi local (OECD, 2000).

Investițiile străine directe conduc la o dezvoltare economică a locației receptoare, ceea ce este însă de remarcat în acest context, al instrumentelor de politică publică locale, este faptul că majoritatea abordărilor referitoare la intervenirea pentru dezvoltarea economică privesc acțiunea realizată la nivel național, mai puțin al nivelului local.

Instrumentele de politică publică pentru creșterea gradului de dezvoltare economică la nivel local pot fi clasificate în modul următor:

- Instrumente de facilitare – aceste instrumente au rol de facilitare, adică administrația publică locală încurajează comunicarea dintre agenții economici și îmbunătățește oportunitățile economice prin investirea de capital, un astfel de exemplu ar putea fi construirea unor parcuri industriale;
- Instrumente de intervenție – acest tip de instrumente sunt caracterizate de implicarea directă a administrației publice locale în funcționarea economiei prin norme guvernamentale privind achizițiile, disponibilitatea de credit și subvențiile directe;
- Instrumente de orientare – acestea sunt similare instrumentelor de facilitare, doar că în cazul acestora administrația locală realizează un plan de dezvoltare economică a comunității (Shaffler, Deller și Marcouiller, 2004, p. 191).

În tabelul 1 se pot observa diferențele dintre instrumentele utilizate în dezvoltarea economică locală, precum și modul în care strategiile aplicate în dezvoltarea economică locală evoluează, se maturizează.

Tabelul 1: Instrumente/strategii utilizate în dezvoltarea economică locală

Instrumente politice ale administrației locale

Instrumente de facilitare

Politică fiscală redusă

Parcuri industriale

Terenuri și clădiri

Educație

Promovare și publicitate

Instrumente de intervenție

Parcuri științifice

Garanții de credit și împrumuturi

Echitate investițională

Subvenții

Instrumente de orientare

Parteneriat public-privat (clustere)

Sursa: Shaffler, Deller și Marcouiller (2004, p. 191)

După cum se poate vedea, primul val de strategii include recrutarea industrială și oferirea de locații de producție la costuri reduse. Măsurile preponderente ale acestor tipuri de strategii sunt reducerile fiscale, locații la preț redus, împrumuturi cu o dobândă redusă și fonduri pentru formare profesională.

Al doilea val de strategii economice de dezvoltare locală are în vedere creșterea economică a locației receptoare. Activitățile principale ale acestor tipuri de strategii au ca scop sporirea capitalului de investiții al firmelor, dezvoltarea parcurilor științifice, oferirea de asistență tehnică pentru firme, fie ele locale sau străine.

Cel din urmă val de strategii de dezvoltare pune accentul pe parteneriatul public-privat, acest lucru crescând competitivitatea. Aceste strategii presupun crearea unor rețele de tip „pârghie” pentru capital, investirea în resursa umană pentru o calificare înaltă și job-uri bine plătite. Scopul acestui val de strategii este crearea strategică a unor legături între firme (clustere).

3.2. Parcurile industriale în România

Parcul industrial a fost definit în Legea nr. 490/2002 ca o zonă delimitată în care se desfășoară activități economice, de cercetare științifică, de producție industrială și servicii, de valorificarea cercetării științifice și/sau de dezvoltare tehnologică, într-un regim de facilități specifice, în vederea valorificării potențialului uman și material al zonei. Un parc industrial poate fi creat prin asocierea dintre autorități ale administrației publice centrale și locale, agenți economici, institute de cercetare-dezvoltare și/sau alți parteneri interesați.

Parcurile industriale au început să se dezvolte în România în anul 1998, în acel moment neexistând o lege care să reglementeze acest domeniu. Prima lege menită să reglementeze regimul de înființare și funcționare a parcurilor industriale a fost Legea nr. 134/2000, prin aceasta acordându-se anumite facilități pentru investitorii doritori să se concentreze în anumite locații cu infrastructură adecvată activității industriale. Primul parc industrial din România, cu titlu, a apărut în anul 2002, în București (Găvrea, 2011, p. 29).

Titlul de parc industrial se acordă de către Ministerul Administrației și Internelor, acesta fiind organul de specialitate al administrației publice centrale, care acordă acest titlu solicitantului, pe un termen de minimum 15 ani (Găvrea, 2011, p. 32). În acest moment, la nivelul județului Cluj există opt parcuri industriale constituite conform legii, dintre acestea parcul industrial TETAROM III fiind cel mai mare parc industrial din România.

Legătura parcurilor industriale cu investițiile străine provine din faptul că acestea reprezintă un instrument de politică publică foarte util în atragerea investitorilor străini, obiectivele oricărui parc industrial fiind de a crește atractivitatea regiunii pentru investitorii străini și români, precum și de a sprijini creșterea economică a regiunii, de altfel, în majoritatea parcurilor industriale existente în județul Cluj sunt localizați investitori străini.

4. Studiu de caz privind atragerea investițiilor străine în județul Cluj

4.1. Metodologie

Metoda de cercetare utilizată în realizarea studiului de caz a fost interviul individual, iar ca instrument de cercetare a fost folosit ghidul de interviu semi-structurat, construit separat atât pentru instituțiile publice, cât și pentru investitorii străini.

Instrumentul de cercetare a fost aplicat instituțiilor publice locale relevante în domeniul atragerii investitorilor străini (Consiliul Județean Cluj, SC TETAROM SA, Instituția Prefectului Județului Cluj, Camera de Comerț și Industrie Cluj și Primăria Municipiului Cluj-Napoca) folosind tehnica față în față, acest lucru oferind cercetării un grad crescut de acuratețe datorită faptului că întrebările au fost explicate, iar răspunsurile au fost detaliate, adresându-se permanent întrebări clarificatoare în acest sens.

În ceea ce privește cea de-a doua perspectivă a lucrării care vizează investitorii străini, aplicarea instrumentului de cercetare s-a realizat atât față în față, cât și prin poșta electronică (e-mail) în funcție de disponibilitatea respondentului.

Ghidul de interviu a fost adaptat într-o limbă străină cunoscută de aceștia pentru a se obține informații cât mai complete și detaliate, astfel evitându-se barierele comunicaționale datorate diferențelor lingvistice. Am optat astfel pentru o versiune în limba germană pentru aplicarea acestuia în cadrul Clubului Oamenilor de Afaceri Vorbitori de Limba Germană din Transilvania de Nord și pentru o versiune în limba engleză în cazul investitorilor din Cluj International Club și Open Bridge Consortium. Metoda de eșantionare folosită a fost aceea a bulgărelui de zăpadă; s-a plecat de la o persoană, aceasta indicând alte persoane competente în a răspunde pe subiectul cercetat.

În continuare voi analiza datele obținute în urma aplicării instrumentului de cercetare, răspunzând la fiecare interogație de cercetare.

4.2. Rezultatele cercetării empirice

În ceea ce privește prima interogație a cercetării prin care s-a dorit identificarea măsurilor adoptate de către administrația publică locală în vederea atragerii investitorilor, au fost stabilite principalele acțiuni desfășurate de către instituțiile publice existente la nivelul județului Cluj pentru a atrage investiții străine.

Primăria Municipiului Cluj-Napoca acționează în atragerea investitorilor prin intermediul Biroului de Relații Externe și Investitori. Acest birou are ca scop general promovarea intereselor economice ale municipiului Cluj-Napoca. Scopurile specifice ale acestui birou sunt „de a consolida relațiile cu investitorii, atât cu cei români cât și cu cei străini, precum și informarea continuă a acestora asupra posibilităților de investiții pe care le oferă acest municipiu. În atingerea scopului propus acest birou organizează periodic întâlniri cu mediul de afaceri, evenimente de business, forumuri de afaceri” (Primăria Municipiului Cluj-Napoca).

O astfel de întâlnire este organizată de către Cluj International Club, de două ori pe an, una dintre întâlniri având loc în Cluj-Napoca, iar cea de-a doua în București. Cluj International Club reunește oamenii de afaceri străini din județul Cluj, indiferent de naționalitate, într-o comunitate internațională și multiculturală. Acest club conectează investitorii străini la comunitatea locală și la afacerile locale, având ca obiectiv susținerea și creșterea comunității internaționale din județul Cluj prin crearea de relații între investitori străini, investitori locali și autorități – networking. În cadrul întâlnirilor organizate participă 85% străini, 10% români, iar 5% este alocat instituțiilor publice.

Consiliul Județean Cluj „acționează în atragerea investitorilor străini pe mai multe planuri, însă cea mai importantă acțiune este realizată prin intermediul societății de profil, SC TETAROM SA, societate care administrează parcurile industriale” (Consiliul Județean Cluj). Transilvania Echipamente și Tehnologii Avansate produse în România, sub acronimul TETAROM, este o societate cu capital 100% public.

Ideea parcului industrial TETAROM a pornit de la actualul director general al societății, acesta a constatat, în urma unui studiu asupra infrastructurilor de afaceri ale altor țări, faptul că „România nu numai că este pregătită pentru o asemenea experiență, dar chiar simte nevoia unei noi abordări. Partea dificilă nu a fost numai convingerea factorilor de decizie de viabilitatea ideii mele, ci punerea ei efectivă în practică, fără a

beneficia de sprijinul ca informație și logistică din partea unor persoane cu experiență în acest domeniu” (director general, SC TETAROM SA).

Ceea ce s-a urmărit prin crearea acestei infrastructuri de afaceri a fost „stoparea, într-o oarecare măsură, a exportului de cunoștințe, de materie cenușie, deoarece plecarea peste hotare a unui număr din ce în ce mai mare de absolvenți de studii universitare determină o pierdere pentru stat, atât din punct de vedere financiar, cât și din punct de vedere al potențialului științific și inovator” (director general, SC TETAROM SA).

În anul 2000, Consiliul Județean Cluj a aprobat programul de dezvoltare regională 2001-2007, acesta fiind momentul când „ideea de creare a unui parc industrial în zona Clujului a fost promovată de subsemnatul către conducerea Consiliului Județean Cluj” (director general, SC TETAROM SA).

În anul 2001 este înființată societatea TETAROM, care are ca obiect principal de activitate administrarea parcurilor industriale cu aceeași denumire. Obiectivele principale ale TETAROM, avute în vedere încă de la început sunt:

- a crea și dezvolta industrii de înaltă tehnologie, care necesită forță de lucru calificată, precum: tehnologia informațiilor, electronică și industria telecomunicațiilor, automatizări, robotică;
- de a stimula activitățile de cercetare în domeniile tehnologiilor avansate;
- de a crea, în ritm accelerat, noi locuri de muncă cu valoare adăugată mare, în special pentru absolvenții universităților clujene;
- de a susține dezvoltarea economică locală și regională prin crearea infrastructurii specifice parcurilor industriale (Parcurile industriale TETAROM, nedatat).

În acest moment există patru parcuri industriale TETAROM, iar acest lucru se datorează cerințelor existente din partea investitorilor pentru aceste locații: „pe parcursul dezvoltării amintite pentru TETAROM I au apărut noi oportunități, clienți importanți cu greutate pe piața economică mondială. Astfel, ideea inițială TETAROM a ajuns să fie atât de viabilă încât s-a întrevăzut necesitatea creării altor două parcuri industriale cu aceeași „marcă” – TETAROM. Astfel, au apărut parcurile industriale, pentru găzduirea (locarea) celor doi giganți – unul din industria motoarelor (compania americană Emerson) și unul din industria telefoniei mobile (compania finlandeză Nokia)” (director general, SC TETAROM SA).

Așadar, principalul instrument folosit de către Consiliul Județean Cluj în atragerea investițiilor străine este reprezentat de către această societate specializată, societate care este deținută prin acționariat de către șapte instituții publice locale ale județului Cluj, 99% aparținând Consiliului Județean Cluj.

SC TETAROM SA oferă „avantaje fiscale, pachete care să atragă investitori, teren concesionat la prețuri reduse, posibilitatea de a cumpăra terenul la un preț avantajos după un număr de ani și sprijină investitorii/oamenii de afaceri în obținerea ajutoarelor de stat” (Consiliul Județean Cluj).

În acest moment, la nivelul județului Cluj există cinci parcuri industriale atestate de către Ministerul Administrației și Internelor, la acestea se adăugă și alte parcuri industriale neatestate. Consiliul Județean acționează nu numai prin acordarea de facilități

fiscale, oferirea unor condiții bune de lucru în parcurile TETAROM; un rol important al acestuia este de a acorda sprijin investitorilor în relație cu autoritățile administrației publice centrale. Dintre investitorii locați la TETAROM, Bosch și De'Longhi au obținut ajutor de stat cu sprijinul Consiliului Județean Cluj, iar din parcul industrial privat ARC Parc din Dej a beneficiat de aceste ajutoare compania Fujikura.

La nivel local sunt luate măsuri care nu vizează direct atragerea investitorilor străini, ci indirect „prin crearea unor condiții de accesibilitate sau prin proiecte de modernizare a infrastructurii se vine în sprijinul parcurilor industriale, și implicit în sprijinul investitorilor” (Consiliul Județean Cluj).

La nivelul municipiului Cluj-Napoca există o serie de proiecte care vin în sprijinul investitorilor. Unul dintre aceste proiecte este cel de extindere a aeroportului, acesta „vizează sprijinirea și atragerea de investitori, deoarece prelungind pista aeroportului putem compensa lipsa a mulți kilometri de autostradă, oamenii de afaceri vin pe calea aerului, prin această măsură li se oferă posibilitatea tuturor să se interconecteze cu Clujul” (Consiliul Județean Cluj).

De asemenea, proiectul de dezvoltare a terminalului cargo de la aeroport este foarte important, deoarece „pe calea aerului vin diferite componente care sunt necesare pentru industriile cu un grad de tehnologizare ridicat, investitorii atrași în ultimul timp de către TETAROM fiind atrași pe înalta tehnologie, producători în domeniul IT sau electrocasnicelor, acesta fiind de altfel profilul Clujului, astfel noi le creăm posibilitatea să aducă pe calea aerului aceste componente” (Consiliul Județean Cluj).

Proiectul de interconectare a transportului aerian cu cel rutier și feroviar este „un proiect implementat în acest moment, în valoare de 2 milioane de euro prin care aeroportul elaborează studii referitoare la capacitatea de a interconecta aeroportul, cu Gara Someșeni și sistemul rutier, scopul acestuia fiind de a atrage din ce în ce mai mulți investitori” (Consiliul Județean Cluj).

Un alt proiect de infrastructură realizat pentru sprijinirea investitorilor este prelungirea liniei de transport în comun până la parcurile industriale din municipiul Cluj-Napoca.

Relația administrației județene cu investitorii este amplă, în cadrul tuturor întâlnirilor pe care conducerea Consiliului Județean Cluj le are cu oficiali străini, cu delegați străini, ambasadori, atașați economici, este prezentat potențialul economic și investițional al județului Cluj. În cadrul vizitelor realizate în străinătate Consiliul Județean încearcă în permanență să atragă noi investitori. De asemenea, există târguri de profil la care participă conducerea Consiliului Județean Cluj și care au ca scop atragerea de investitori, „posibilitățile sunt multiple, practic tot ceea ce face Consiliul Județean vizează atragerea de investitori” (Consiliul Județean Cluj).

O modalitate prin care Consiliul Județean Cluj intervine direct în sprijinul investitorilor este „prin preluarea problemelor lor și încercarea de a face lobby pe lângă o autoritate locală pentru a rezolva problemele cu care se confruntă aceștia” (Consiliul Județean Cluj).

Responsabilitatea Instituției Prefectului Județului Cluj în ceea ce privește atragerea investitorilor străini reiese din Legea nr. 340/2004 privind Instituția Prefectului, conform acesteia, Prefectul Județului „hotărăște, în condițiile legii, cooperarea sau asocierea cu instituții similare din țară și străinătate, în vederea promovării intereselor comune” (Art. 24, lit. m). La fel ca și în cazul celorlalte instituții publice locale și în acest caz a fost identificată partea de promovare a potențialului economic și investițional al județului în cadrul întâlnirilor pe care Prefectul Județului Cluj le are cu oficiali străini, delegați străini, ambasadori etc.

Un instrument inovativ inițiat de către Instituția Prefectului Județului Cluj, ca un prim pas prin care și-au arătat interesul în atragerea de investitori străini este Cluj Info Point for Foreign Investors, acesta a fost lansat odată cu pagina oficială a instituției, la data de 6 noiembrie 2012. Protocolul de colaborare în ceea ce privește această inițiativă a fost încheiat la data de 12 octombrie 2012, iar „actorii implicați în dezvoltarea acestui proiect, pe lângă Instituția Prefectului Județului Cluj sunt instituțiile relevante în domeniul atragerii investițiilor pe plan județean, respectiv autorități publice locale (Consiliul Județean Cluj, Primăria Municipiului Cluj-Napoca, Primăria Municipiului Dej, Primăria Municipiului Gherla, Primăria Municipiului Câmpia Turzii, Primăria Orașului Huedin), precum și instituții publice locale relevante în oferirea de informații de interes investitorilor, respectiv: Oficiul Teritorial pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii și Cooperatie Cluj-Napoca, Direcția Regională de Statistică Cluj, Direcția Generală de Finanțe Publice Cluj, Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Cluj, Inspectoratul Teritorial de Muncă Cluj, Oficiul Național al Registrului Comerțului prin Oficiul Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Cluj, Camera de Comerț și Industrie Cluj” (Instituția Prefectului Județului Cluj).

Cluj Info Point for Foreign Investors „funcționează ca secțiune aparte, special dedicată investitorilor străini, pe portalul Instituției Prefectului Județului Cluj, inițiatorul protocolului de colaborare” (Instituția Prefectului Județului Cluj). Prin acest proiect s-a urmărit oferirea unui „cadru de sprijin real pentru susținerea inițiativelor antreprenoriale în județul Cluj oferind informații în limba engleză, informații relevante, sintetice și transparente pentru potențialii investitori străini” (Instituția Prefectului Județului Cluj).

Datorită faptului că această instituție deconcentrată nu deține suficiente resurse, acesta este singurul instrument special creat pentru investitori, însă dorința acestei instituții nu este de a se opri doar la atât, existând planuri de viitor în ceea ce privește atragerea de investitori.

Trecând mai departe la cea de-a doua interogație a cercetării, prin care am dorit să identific care sunt factorii care îi determină pe investitori să aleagă județul Cluj ca locație pentru plasarea unei investiții, am constatat că acest județ a constituit întotdeauna o destinație de succes a investitorilor străini, deoarece deține o serie de puncte tari comparativ cu celelalte zone ale țării.

În urma aplicării interviului instituțiilor publice și investitorilor am identificat o serie de factori care motivează decizia investitorilor străini de a alege această locație pentru plasarea investiției. Însă ceea ce este de remarcat este faptul că, chiar dacă toți

sunt investitori străini, nu toți sunt influențați de aceeași factori, iar în luarea deciziei aceștia nu au în vedere niciodată doar un singur factor.

Principalul factor pe care majoritatea investitorilor l-au pus pe primul loc este resursa umană calificată, vorbitoare de limba engleză: „niște oameni extraordinari, foarte buni profesioniști și ceea ce este fascinant e că toți vorbesc limba engleză” (director general, Compania 1). Alți factori precizați de către investitori sunt: „conexiunea relativ bună cu piața internațională” (director general, Compania 2), existența universităților, a aeroportului, apropierea de granița de vest, precum și mentalitatea similară Europei de Vest. O delegație din Anglia, ajunsă la Cluj „a vrut să plece cu 20 de programatori imediat ce au văzut performanțele acestora... au rămas șocați, ei crezând că suntem țară din lumea a treia” (director general, Compania 3).

La nivelul instituțiilor publice locale au fost identificați, de asemenea, o serie de factori care au un efect pozitiv asupra investitorilor străini, determinându-i pe aceștia să investească în această locație. Un factor important pentru investitorii străini este existența unei școli internaționale în municipiul Cluj-Napoca și anume Transylvania College, a doua școală internațională din România, după cea existentă în capitală. Acest factor are o importanță semnificativă, deoarece de multe ori investitorul sau un manager al companiei-mamă se stabilește în locația gazdă împreună cu familia, iar această școală le oferă posibilitatea copiilor acestora de a studia într-o limbă internațională.

Un alt factor identificat privește raportul calitate-preț al resursei umane; se cunoaște deja faptul că la nivelul României costurile salariale sunt reduse, iar mai ales la nivelul municipiului Cluj-Napoca există o resursă umană foarte bine pregătită în cele 11 universități clujene. Investitorii au clarificat acest aspect spunând că această locație este „best cost”, iar dacă cauți o locație cu resursă umană „low cost” alegi locații precum Vietnam sau India (director general, Compania 1).

În urma studiului realizat am constatat că municipiul Cluj-Napoca este locația care atrage investitori prin resursa umană existentă – „flexibilitatea și nivelul de pregătire a acesteia” (director general, Compania 3), fiind factorul care ar ocupa locul I ca importanță pentru atragerea investitorilor, întregul județ beneficiind prin prisma acestui factor.

Factorii identificați de către instituțiile publice locale sunt următorii: „climatul local de stabilitate”, „orientarea spre muncă, spre seriozitate – calitățile clujenilor au fost remarcate de către investitori”, „posibilitatea de a participa în timpul liber la diverse activități culturale de calitate”. Un alt factor important pentru investitori este faptul că municipiul Cluj-Napoca este caracterizat de „multiculturalitate care permite o adaptare ușoară a străinilor și, nu în ultimul rând, a familiilor acestora”.

Au fost identificați și alți factori, însă pentru care instituțiile publice nu își pot asuma un merit, aceștia sunt: locația geografică, poziția strategică, statutul de capitală a unei provincii istorice (Transilvania), apropierea de granița de Vest, cultura de tip occidental a Transilvaniei.

O altă întrebare adresată investitorilor străini a ținut să identifice care sunt dezavantajele acestei zone pentru a cunoaște eventualele direcții în care administrația publică

locală ar putea să acționeze în vederea creșterii gradului de atracție a acestei locații. Principalul dezavantaj menționat de investitori fiind lipsa infrastructurii rutiere, în special „lipsa legăturilor cu autostrăzile europene pentru industria grea și lipsa unei piste cargo în cazul transportului de electronice mici” (director general, Compania 3). Lipsa școlilor profesionale reprezintă, de asemenea, un dezavantaj, mai ales pentru partea industrială „cineva trebuie să pună mâna să lucreze, economiștii, avocații și politicienii... acestea sunt roluri conexe, nu implicate în producție” (director general, Compania 3).

Principalul dezavantaj menționat de către instituțiile administrației publice locale, constă în lipsa unor terenuri disponibile în municipiul Cluj-Napoca, iar principala cale de a rezolva această problemă în atragerea investitorilor străini este cooperarea Primăriei Municipiului Cluj-Napoca cu instituțiile publice de la nivel județean.

Punctele tari (avantajele) acestei locații din perspectiva investitorilor sunt capitalul uman, posibilitatea de a colabora în domeniul cercetare dezvoltare și „forța financiară a locației pentru unele investiții în comparație cu alte locații din țară” (director general, Compania 4).

Deși această întrebare nu are nicio legătură cu întrebările de cercetare stabilite odată cu începerea acestei cercetări, am ținut să identific care sunt țările pe care le au în vedere investitorii, înainte de a lua decizia finală de a investi în România, județul Cluj, acest lucru oferindu-mi informații despre tipul de strategie pe care o folosesc investitorii în plasarea investiției. Am constatat că țările avute în vedere de către aceștia sunt Ungaria, Polonia, Republica Cehă, precum și alte locații din România, ceea ce înseamnă că investitorii străini au avut în vedere țări apropiate României, putându-se astfel presupune că aceștia au o strategie de atingere a unei piețe de desfacere care vizează zona Europei de Est.

Un model de țară care a reușit să atragă capital străin este Polonia, țară relativ apropiată de noi și cu condiții asemănătoare cu ale noastre, aceasta a reușit să atragă investiții străine directe în fiecare an în valoare de 10 miliarde de euro. Succesul acestei țări în atragerea investițiilor străine se datorează faptului că a reușit să mențină stabilitatea politică și legislativă. De asemenea, în această țară putem regăsi o agenție de promovare a investițiilor străine cu o activitate foarte vizibilă, iar ca urmare a unei puternice regionalizări, s-au înființat Centre de Asistență a Investitorilor în fiecare regiune, precum și o bază de date online în care antreprenorii interesați să facă afaceri cu investitori străini pot să plaseze oferte, iar investitorii străini să aplice pentru ofertele propuse de investitorii polonezi cu care să coopereze în realizarea unui proiect.

O altă întrebare adresată investitorilor străini a ținut să afle dacă aceștia ar mai alege încă o dată în favoarea acestei locații, răspuns care arată într-o oarecare măsură dacă această locație a adus un plus afacerii lor. Majoritatea investitorilor au răspuns că „Da”, ar mai alege încă o dată această locație, chiar dacă „fluctuațiile politice și fiscalitatea foarte mare complică foarte mult orice formalități, care sunt foarte multe. Legislația e aproape imposibil de înțeles” (director general, Compania 4).

În ceea ce privește următoarea interogație a cercetării, care s-a focusat asupra efectelor pe care investițiile străine directe le au asupra județului Cluj, s-a constatat

că acestea sunt în totalitate benefice, persoanele intervievate din rândul instituțiilor publice locale nereușind să identifice efecte negative ale acestora. Investițiile străine conduc la creșterea nivelului de trai și a calității vieții la nivelul județului Cluj, acestea reprezentând o metodă sigură de stimulare a creșterii economice. Unul dintre cele mai importante efecte care se produc în urma plasării unei investiții este reprezentat de „crearea de noi locuri de muncă, ceea ce determină o scădere a ratei șomajului, precum și o scădere a numărului de persoane asistate social” (Consiliul Județean Cluj). De asemenea, este important de menționat faptul că prin atragerea de investiții străine „se creează locuri de muncă cu un nivel de calificare înalt”.

Un alt efect al investițiilor este „creșterea veniturilor la bugetul local și de stat prin contribuțiile pe care investitorii străini le aduc economiei”, iar în cazul investițiilor străine orientate spre export, efectul este de creștere a exportului, aproximativ 80% din producția acestor societăți fiind destinată exportului.

În practică, la nivelul județului Cluj a fost demonstrat faptul că investițiile străine atrase, conduc la atragerea altor investiții, cel mai de succes exemplu este cazul companiei Nokia care a dus la conturarea unei cărți de vizită a acestei locații: „odată cu plecarea Nokia mulți investitori s-au arătat interesați de locația în care aceasta și-a desfășurat activitatea, investitorii fiind convinși că dacă un agent economic de o asemenea mărime a decis să își desfășoare activitatea în parcul industrial TETAROM III cu siguranță avantajele locației sunt nenumărate” (Consiliul Județean Cluj). Pentru investitori, identificarea unei locații printr-o altă investiție înseamnă mai puțin timp și resurse financiare utilizate pentru identificarea unei locații, realizarea de studii etc. De asemenea, în urma atragerii de investiții se creează o oarecare reputație a acestui județ ca locație ideală pentru realizarea de afaceri.

Un ultim și foarte important efect al investițiilor străine identificat este dat de faptul că se oferă posibilitatea studenților de a trece de la teorie la practică, prin internship-uri, stagii de practică și proiecte comune ale universităților cu firmele străine în domeniul cercetare-dezvoltare.

Cea de-a patra interogație de cercetare și-a dorit să identifice posibile măsuri pe care administrația publică locală le-ar putea întreprinde pentru a atrage investitori în județul Cluj, aceștia au menționat în primul rând îmbunătățirea infrastructurii rutiere urbane, precum și a celei extraurbane, menționând „autostrăzile”. În marea majoritate a răspunsurilor din partea investitorilor a fost menționat factorul „infrastructură”, chiar dacă județul Cluj se situează destul de bine la acest capitol, se pare că este nevoie de mai mult, acest factor, după cum spunea și literatura de specialitate din domeniu, fiind foarte important pentru investitori.

Una dintre recomandările investitorilor pentru administrație se referă la realizarea unei strategii de dezvoltare pe termen lung care să cuprindă ramurile de activitate țintă în care ar trebui îndreptate investițiile străine.

Întrebați ce părere au despre legislația cu privire la intrarea pe piața românească a investitorilor străini aceștia au precizat că acest lucru nu ridică o problemă, cele mai neplăcute în România sunt reglementările în ceea ce privesc construcțiile, întregul proces fiind foarte lung datorită birocrăției.

O altă recomandare a investitorilor este de a se produce o „deschidere reală/efectivă a administrației publice spre investitorii din România și din afara țării” (director general, Compania 2). Această ultimă măsură propusă de către unul dintre investitori este în contradicție cu cele spuse de către reprezentanții administrației publice care susțin că sunt orientați către investitori.

Deschiderea administrației publice locale spre investitorii străini a fost larg debătută, una dintre persoanele intervievate a susținut că cooperarea dintre instituțiile publice este un avantaj al locației „cooperarea între instituțiile publice locale și regionale indiferent de coloratura politică în vederea acordării de suport investitorilor străini”, aceasta oferind și un exemplu în care patru companii subcontractate de Samsung au fost nevoite să își plaseze investițiile în Oradea, dar datorită faptului că administrația locală nu este deschisă spre sprijinirea investitorilor, acestea s-au confruntat cu greve, lipsă de cooperare între instituții etc.

În ceea ce privește cea din urmă interogație a acestei cercetări, care are în vedere sursele prin care investitorii află de potențialul investițional al acestui județ, administrația publică locală consideră că investitorii identifică potențialul județului Cluj prin intermediul altor investitori, activitatea societății de profil (TETAROM), misiunile economice organizate în Cluj, precum și prin intermediul orașelor înfrățite. Județul Cluj s-a înfrățit cu două județe din Ungaria, Baranya și Fejer, în urma acestei înfrățiri au rezultat atât investiții, cât și un model de parc industrial de succes. Societatea TETAROM, a rezultat în urma schimburilor de experiență cu cele două județe „conducerea de la acea vreme (anul 2000) a preluat acest model al parcurilor industriale. Ulterior s-a folosit și un model existent în Polonia, dar ca model de început Ungaria a stat la baza acestor parcurilor industriale din Cluj. Rețeta Clujului funcționează, deoarece există cererea și preocuparea Consiliului Județean Cluj de extindere” (Consiliul Județean Cluj).

În urma aplicării interviului, am constatat că unul dintre instrumentele administrației publice a fost folosit de către investitori, mai exact site-ul clujbusiness al Primăriei Municipiului Cluj-Napoca, aceasta fiind o sursă prin care unul dintre investitori a aflat despre această locație. Părerea este și despre acest subiect împărțită, în timp ce acest investitor spune că site-ul este sursa prin care a aflat de această locație, alți investitori spun că site-ul este slab dezvoltat, nu există promovarea acestui oraș și, mai mult, că „prezentarea acestei locații prin intermediul instituțiilor oficiale nu există”, afirmând totodată că a aflat despre potențialul acestui oraș din „experiențe personale și cercetare” (director general, Compania 5).

5. Concluzii

Scopul acestui proiect de cercetare a fost în primul rând de a identifica care sunt instrumentele de politică publică folosite la nivelul județului Cluj pentru a atrage investiții străine și care sunt măsurile ce ar putea fi luate la nivelul administrației publice pentru a atrage noi investitori. Trebuie să precizez că această lucrare s-a axat numai pe atragerea de investitori, însă anumite acțiuni întreprinse de administrația publică nu au scopul numai de a atrage investitori, ci de a-i menține în această locație pe cei prezenți.

În urma studierii acțiunilor instituțiilor publice s-a observat faptul că acestea au un rol activ în atragerea investitorilor, instrumentele utilizate de acestea fiind parcurile industriale TETAROM – prin care nu numai că s-au atras investitori din industria energiei verzi, ci și s-au orientat investițiile străine prin plasarea parcurilor industriale în diferite localități, Biroul de Relații Externe și Investitori – acest birou, din cadrul Primăriei Municipiului Cluj-Napoca este singurul în care se regăsește partea de relaționare cu investitorii străini, mai mult decât atât, la conducerea acestei instituții se află un fost prim-ministru, acest lucru poate fi considerat un avantaj al municipiului Cluj-Napoca, deoarece o astfel de funcție deținută timp de patru ani înseamnă un networking puternic, precum și cunoștințe în acest domeniu, dat fiind faptul că la nivel central acesta a avut un rol de reprezentare a României în relație cu investitorii străini. Alte instrumente de politică publică utilizate sunt orașele înfrățite, facilitățile fiscale, website-ul Cluj Business, Cluj Info Point for Foreign Investors, întâlnirile de afaceri, evenimentele de business, precum și forumurile de afaceri și activitățile de lobby.

În ceea ce privește măsurile care ar putea fi luate la nivel local pentru a atrage investitori, acestea se referă în principal la dezvoltarea și modernizarea infrastructurii: „Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii este condiția esențială pentru progresul și prosperitatea unei țări. Infrastructura reprezintă, pentru orice țară, coloana vertebrală a economiei” (Găvrea, 2011). De asemenea, au fost amintite și realizarea unei strategii de dezvoltare pe termen lung care să cuprindă ramurile de activitate în care se doresc a se orienta investițiile străine, precum și o mai bună cooperare la nivel instituțional. Un posibil instrument pentru o mai bună colaborare inter-instituțională consider că ar fi un birou specializat în atragerea de investiții străine, în cadrul acestuia să activeze personal specializat în investiții străine. Datorită faptului că în România procesul de descentralizare este lent, sunt foarte puține acțiunile care pot fi realizate de la nivel local, totul depinzând de nivelul administrativ central.

Având funcțiile unei agenții guvernamentale zonale, acest birou ar funcționa la nivel local nu numai pentru atragerea investițiilor străine, ci și pentru promovarea și menținerea investitorilor actuali. Funcțiile regăsite în teorie pentru astfel de agenții sunt:

- crearea de imagine (image building): această funcție se referă la crearea percepției de țară atractivă investițiilor internaționale, activitățile comune asociate construirii unei imagini includ publicitate, evenimente de relații publice și generarea unor știri favorabile;
- generarea de investiții (investment generation): presupune direcționarea unor sectoare specifice și a unor companii cu scopul de a crea noi piste de investiții;
- servicii pentru investitori (linkage promotion): informare, asistență de specialitate, interfața cu alte instituții;
- diseminare de informații și facilitarea de investiții: această funcție se referă la gama de servicii prestate într-o țară gazdă care pot ajuta un investitor în analiza deciziilor de investiții, stabilirea unei investiții precum și menținerea acesteia în stare bună. Activitățile includ furnizarea de informații, servicii de one-stop shop care vizează accelerarea procesului de aprobare, precum și asistență în diferite activități cum ar fi obținerea unor utilități etc.;

- advocacy cu privire la politicile de investiții străine (policy advocacy): informarea permanentă a politicienilor asupra anumitor probleme apărute în domeniul investițiilor străine, precum și exercitarea unei oarecare influențe în propunerea de soluții (Gestrin, 2006).

Cu toate acestea, județul Cluj s-a dovedit a avea succes în atragerea investițiilor străine directe, la nivel regional acesta ocupând primul loc ca număr de firme cu contribuție străină la capital și ca valoare a capitalului străin vărsat în economia județului, iar la nivel național pe locul nouă ca valoare a capitalului străin subscris.

Succesul județului Cluj în atragerea investițiilor străine se datorează în primul rând poziției sale geostrategice, poziționarea acestuia în apropierea graniței și conexiunii relative bune cu piața internațională. În al doilea rând, acest județ a dobândit un renume ca locație cu o resursă umană flexibilă, calificată și cunoscătoare a limbilor de circulație internațională, în ultimii ani și a unor limbi exotice. Nu în ultimul rând, succesul acestei locații se datorează cooperării dintre autoritățile publice locale și regionale indiferent de coloratura lor politică pentru a acorda sprijin investițiilor străine; astfel, la nivel local există o serie de protocoale de colaborare semnate între instituțiile publice locale, județene și regionale, institutele de învățământ superior.

Protocoale de colaborare au fost semnate între instituțiile publice locale care au un rol primar în atragerea investitorilor cu instituții care au un rol secundar, adică care pot doar oferi informații de interes investitorilor, cum ar fi Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Cluj, Inspectoratul Teritorial de Muncă Cluj, Direcția Generală a Finanțelor Publice Cluj. De asemenea, au fost semnate protocoale cu universitățile cele mai renumite din municipiul Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai și Universitatea Tehnică Cluj-Napoca, scopul ultimelor două protocoale de colaborare semnate între Primăria Municipiului Cluj-Napoca cu fiecare dintre universități fiind de a întări principalul atu al municipiului Cluj-Napoca, acesta fiind sistemul său de învățământ universitar.

Am constatat că modul în care se va dezvolta județul Cluj depinde în primul rând de crearea unei infrastructuri moderne, acesta fiind factorul cel mai important în atragerea investitorilor străini, dar și pentru susținerea celor autohtoni. Aceasta ar fi măsura care ar putea fi luată la nivelul județului pentru a susține investițiile de orice fel. În urma interviurilor a rezultat faptul că au fost luate măsuri în acest sens, însă încă nu s-a concretizat nimic, iar așa cum specifica una dintre persoanele intervievate, acest lucru nu ne ajută, deoarece „trăim într-o epocă a globalizării, motivul principal al plasării unei investiții străine fiind apropierea față de piața consumatorului, la care trebuie să avem și cum să ajungem. În afaceri promisiunile că va fi, cândva, cumva, nu au nici o greutate” (director general, Compania 4).

Modelul parcurilor industriale TETAROM existente în județul Cluj s-a dovedit de succes datorită faptului că numărul lor a crescut odată cu trecerea anilor, existând în permanență solicitări de extindere a acestora. Totodată, aceste parcuri și-au atins scopul de menținere a forței de muncă calificată în această țară, de stopare a exportu-

lui de cunoștințe, care reprezintă o pierdere pentru statul român. În viitor se dorește îmbunătățirea acestui model de parc industrial pentru a evolua, precum cele din alte țări: „conceptul de parc industrial este deja unul învechit, trebuie să-l redefinim, să-l redenumim, să-l transformăm în unul de Business Parc, căci nu se poate vorbi despre un parc industrial fără spații comerciale, clinici, bănci, grădinițe și parcuri de distracție, sau terenuri de sport” (TETAROM).

O primă acțiune care ar putea fi întreprinsă de către administrația publică centrală ar fi generarea unui mecanism sau a unei instituții care să interacționeze cu investitorii străini și care să centralizeze date legate de investițiile realizate în România. Un model de succes este cel al Belgiei, țară care se situează pe locul al treilea la nivel mondial în ceea ce privește atragerea investițiilor străine directe, în cazul acesteia există o agenție de promovare a investițiilor străine la nivel central și trei la nivel regional.

În concluzie, atragerea investițiilor străine directe reprezintă o provocare, atât pentru autoritățile administrației publice centrale, cât și locale, în contextul în care nu există deocamdată o soluție sau un model care să fie de succes pentru orice țară. Important este însă ca fiecare țară, regiune sau județ, să conștientizeze efectele pe care ISD le au asupra creșterii economice și să stabilească diferite direcții de acțiune prin care să atragă acest capital extern, folosindu-se totodată de avantajele competitive și încercând în permanență să îmbunătățească situația actuală.

Bibliografie:

1. Bakos, V., Sisak, K.M., Vlad, A. și Voica O., „Evoluții și determinanți ai investițiilor străine directe în România și Uniunea Europeană”, Timișoara, 2010, [Online] disponibil la adresa http://mastermrufeara.ucoz.com/s2/Sisak_Mira.pdf, accesat la data de 5 decembrie, 2014.
2. Balogh, M., *Politici Publice*, Cluj-Napoca: Editura Tritonic, 2014.
3. Bințișan, P., *Strategii și politici de investiții*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2005.
4. Bonciu, F., *Investiții străine directe și noua ordine economică mondială*, București: Editura Universitară, 2009.
5. Bonciu, F., *Politici și instrumente de atragere a investițiilor străine directe*, București: Albatros, 2001.
6. Găvrea, V., „Parcuri industriale, științifice și tehnologice, incubatoare de afaceri. Rolul lor în dezvoltarea locală și regională” (Teză de Doctorat), Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2011.
7. Gestrin, M., *Policy Framework for Investment*, OECD, 2006, [Online] disponibil la adresa <http://www.oecd.org/investment/investment-policy/36671400.pdf>, accesat la data de 24 martie, 2015.
8. Howlett, M., *Designing Public Policies: Principles and Instruments*, New York: Routledge, 2011.
9. Legea nr. 134/2000 privind regimul parcurilor industriale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 346 din 25 iulie 2000.
10. Legea nr. 340 din 2004 privind instituția prefectului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 658 din 21 iulie 2004.

11. Legea nr. 420/2001 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 65/2001 privind constituirea și funcționarea parcurilor industriale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 533 din 22 iulie 2002.
12. OECD, „Foreign Direct Investment for Development. Maximising Benefits, Minimising Costs”, 2002, [Online] disponibil la adresa <http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1959815.pdf>, accesat la data de 19 decembrie, 2014.
13. OECD, „Local Development and Job Creation”, 2000, [Online] disponibil la adresa <http://www.oecd.org/regional/leed/1918339.pdf>, accesat la data de 24 martie, 2015.
14. Parcurile industriale TETAROM, [Online] disponibil la adresa <http://www.tetarom.ro/>, accesat la data de 20 martie, 2015.
15. Shaffler, R., Deller, S.C. și Marcouiller, D.W., *Community Economics: Linking Theory and Practice*, Londra: Willey-Blackwell, 2004.
16. Șerbu, S., *Investiții străine directe: Determinanți, efecte și politici de promovare*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2007.
17. UNCTAD, „World Investment Report, Towards a New Generation of Investment Policies”, New York/Geneva, 2012, [Online] disponibil la adresa http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf, accesat la data de 10 martie 2015.
18. Weimer, D.L și Vining, A.R., *Policy Analysis. Concepts and Practices*, New Jersey: Prentice Hall, 1989.